

AERA

NR. 1

MAI 2014

ÅRG. 18.

**Tanker om metafysikk, objektivitet, og
kapitalisme i Objektivismen**

av Sven Olav Eid

Filosofien trenger metafysikk

av Petter Sandstad

Svar på Petter Sandstads kommentar

av Sven Olav Eid

Formannen har ordet

Dette er første digitale utgivelse av AERA, og første utgivelse under min tid som formann av FSO. Forrige nummer, da som papirutgave, var nr. 2, november 2005, årgang 17. En mulig forklaring på mangelen av utgivelser i den senere tid er mangel på innsendte bidrag. Dersom noen av våre medlemmer, eller andre interesserte, skulle ha noen bidrag kan disse sendes til FSOs e-post.

Sven Olav Eid bidrar med en artikkel, som tar opp blant annet metafysikkens relevans, hvordan objektivitetsbegrepet bør forstås, og hvorvidt kapitalisme er en egnet betegnelse på Ayn Rands politiske ideologi. I min kommentarartikkel kommer jeg med noen ønskede presiseringer, og noen motforestillinger til Eids artikkel. Denne kritikken blir besvart i en avsluttende artikkel av Eid. Leseren må selvsagt selv gjøre opp sin egen mening, både om Eids artikkel og min kritikk.

Vi gjør FSOs medlemmer oppmerksom på at kontingenten for 2014 bør betales.

Petter Sandstad

Formann FSO

AERA nr. 1

Mai 2014

Årgang 18

www.aera.no

AERA utgis av FSO og utkommer sporadisk.

FSO, Foreningen for Studium av Objektivismen, ble stiftet som en studentforening på Blindern i 1972, og er i dag Norges største og eldste Objektivistforening.

Medlemskap i FSO koster kr. 20,- per år. Beløpet betales til konto nr.: 1607.50.81999. Vennligst også informer om din studentstatus, eller mangel sådan, ved UiO eller andre utdanningsinstitusjoner i Oslo.

I styret: Petter Sandstad
Martin F. Johansen
Per Arne Karlsen
Vegard Martinsen (vara)

Adresse: FSO
Flisveien 1
1414 Trollåsen

E-post: FSO@objektivisme.no

Nettsted: www.objektivisme.no

Layout: Petter Sandstad
Tomm Arntsen
Thomas M. Johanson

ISSN 1502-9115

Alt innhold Copyright © FSO 2014, om ikke annet er spesifisert.

Tanker om metafysikk, objektivitet, og kapitalisme i Objektivismen

Av Sven Olav Eid

Jeg har vært Ayn Rand-fan siden forrige århundres – etter min mening – historisk viktigste norske liberale tidsskrift *Farmand*, anmeldte hennes første suksessroman, ca. 1950. Denne holdning ble forsterket ved møtet med *Atlas Shrugged*. Gjennom lesningen av Leonard Peikoffs bok *OPAR* fra 1991 ble jeg Objektivist. Imidlertid opplevet jeg umiddelbart to intellektuelt vanskelig akseptable fenomen som jeg gjennom årene har gjort forskjellige forsøk på å få diskutert. Direkte foranledninger til seneste måneders arbeide med varianter av denne artikkel har vært først lesningen av Stephen Mumfords *Metaphysics – A Very Short Introduction*¹, som inneholder 9 kapitler med «What is a table – circle – possible [...]» etc., formodentlig basert på hans epistemologiske tenkning. I siste kapittel nevnes «What is metaphysics?» hvor man kan lese «Now we have looked at some of the main questions discussed in metaphysics». Professoren i metafysikk avslutter boken med følgende siste setning på s. 108: «We want to stay healthy and wealthy so that we can do metaphysics (*Sic*).» Og i tillegg en lang epostkorrespondanse med Joe Rowlands om filosofiens relevanse, som jeg imidlertid dessverre må karakterisere som en *dialogue de sourds*.

¹ Mumford, Stephen. (2012) *Metaphysics – A Very Short Introduction*. Oxford University Press.

For en historisk forskjell det ville vært for menneskeheten, hvis Andronicus fra Rodes, ikke hadde valgt, som ledd i sin bibliografiske registrering, den skjebnesvangre tittel *Metafysikk*. Med tittelen *Metafysikken* (med andre ord den etter Fysikken) presenterte Andronicus imidlertid kun et antatt kronologisk fenomen, relatert til en samling av Aristoteles' etterlatte notater. Og der er overhodet intet grunnlag i Aristoteles' verker som rettfærdiggjør konseptet² *Metafysikk*.

«Den fremragende tenker kan krediteres tre filosofisk erkjennelsesmessige realiteter: *empirisme - ontologi – logikk* [...]»³ (Min oversettelse.) «Aristotle was a thoroughgoing empiricist in two senses of that slippery term. First, he held that the notions or concepts, in terms of which we seek to grasp and explain reality, are ultimately derived from perception; [...] Secondly he thought, that all science or knowledge is ultimately grounded on perceptual observations [...] Aristotle's primary research tool was sense perception, his own or that of others; as an ontologist, Aristotle's primary substances were ordinary perceptible objects.»⁴ Ayn Rand var åpenbart enig med Aristoteles. Mine sitater fra

² Jeg foretrekker generelt *konsept* som lingvistisk mer anvendelig - men spesielt her med mange engelske sitater - fremfor det tyske/skandinaviske *begrep*.

³ Mark Balanf. (1999) *La Métaphysique*. Elipses, Paris: 8.

⁴ Jonathan Barnes. (2000) *Aristotle A very Short Introduction*. Oxford University Press: 92.

Balanfat og Barnes – begge Aristoteles eksperter – er ment som eksempler og argumenter for at Aristoteles var *realist* i motsetning til Platon som var *idealist*. «Mens Platon underordnet virkeligheten til idéene, avviste Aristoteles radikalt denne oppfatning ved å underordne idéene til virkeligheten»¹ (min oversettelse). Derfor var misforståelsen relatert til Andronicus' registreringstittel ekstra absurd, uten noen dekning i hans videnskapelige produksjon. At Aristoteles med sin episteme ikke hadde vår oppfatning med hensyn til basis for konseptdannelser etc. endrer ikke dette.

Ordet og konseptet *metafysikk* kan sies å ha en art-lignende dubiøs etymologisk opprinnelse som *høyreekstremisme*. Den franske filosof (*inter alia*) Gaston Bachelard hadde et poeng da han betegnet visse konsept som «obstacles épistémologiques». Voltaire karakteriserte dem «Constructions Chimériques». Ayn Rand betegnet dem «*Stolen Concepts.*» (*OPAR* s. 135-6)

De respektive prefikser *meta* og *høyre* med malapropos, håpløse referenter, gjør ordene og konseptene skandaløst tomme for intellektuell mening. Som pseudokonsept har de også til felles å ha provosert og holdt gående meget ørkesløs dårlig tenkning/diskurs gjennom historien, bevisst eller ubevisst neglisjerende den eksistensielle virkelighet. Med hensyn til *høyreekstremisme* har jeg gjennom årene kontaktet en rekke tyske universiteter og akademier for avklaring av den etymologiske opprinnelse med null resultat. En masse velvillig ordgyteri, men kun om den

aktuelle praksis. Det har ikke vært mulig å få bekreftet eller avkreftet riktigheten av hva jeg leste ca. 1950 – nemlig at Lenins venninde Clara Zetkin var den første som brukte ordet *rechtsextremisten*, i 1920-årene, om sine politiske motstandere.

Ved Ayn Rands død i 1982 skrev Los Angeles Times, såvidt jeg husker, i sin nekrolog at hun var den eneste, siden Aristoteles, som hadde tilført filosofien noe reelt nytt. Men én av hennes forsømmelser, var at hun ikke tok klarere standpunkt, det vil si definitivt eliminerte pseudo-konseptet og kimæren *metafysikk*. Dermed sviktet hun sitt viktigste idol, med bibehold av senere unødig forvirring som konsekvens. Den annen intellektuelle svikt var – mener jeg – hennes ideologiske misforståelse hva gjelder *Kapitalisme*.

I Leonard Peikoffs bok *OPAR*, kan man lese: «Metaphysics is the branch of philosophy that studies the nature of the universe as a whole. The objectivist metaphysics is covered in the present chapter on *Reality*. Epistemology is the branch that studies the nature and means of human knowledge. These two branches make possible a view of the nature of man.»(s. 3²) Kapitlet *Reality* introduserer de fundamentale aksiomer: *eksistens*; *bevissthet*; og *identitet*. Konseptet *eksistens* forutsetter *bevissthet*. Det tredje *identitet* følger som en konsekvens av de første to. «Axioms are the starting points of cognition [...] Axioms are perceptual self-evidences.»(s.8) Konseptet *entitet*, aksiomatisk, selv om ikke grunnleggende, forent med *identitet*, muliggjør utledningen av årsaksloven. «Causality is best

¹ Bertrand Vergely. (2003) *Aristote – Ou l'art d'être sage – Les Essentiels*. Milan: 3.

² Referanser til *OPAR* gis heretter kun med sidenummer.

classified as a corollary of identity.»(s.12-13)
 «[...] The metaphysically given is absolute [...] Metaphysically given facts are reality»(s.25)
 «The metaphysically given cannot be right or wrong – it is the standard of right or wrong, by which a (rational) man judges his goals, his values, his choices»(s.26) «Metaphysics, in the objectivist viewpoint, is a highly delimited subject. In essence, it identifies only the fact of existence [...]»(s.37) Dette åpner kapitlene 2- 5 som tar for seg epistemologi. Såvidt jeg kan forstå er det ikke bare begrenset, men ikke-eksisterende – hver gang ordet eller konseptet er nevnt, kan det med fordel erstattes med aktuelle former av *eksistens*, *ontologi*, eller *epistemologi*. Jeg mener at i kontrast til *epistemologi* qua holistisk generell realitetsorientert studie - er *metafysikk* ingen *modus operandi* – intet studium. Eksempelvis: «Axioms are the starting points of cognition [...] Axioms are perceptual self-evidences»(s.8) i.e. erkjennelsesmessige/epistemologiske slutninger. Kapittel 1 med tittelen *Reality*, kan følgelig med endel omskrivninger og sløyfing av henvisningene til *metafysikk*, presentere en naturlig del av de følgende kapitler 2-5 *Epistemologi*. Generelt vil jeg også hevde at kapittelarrangementene ikke er pedagogisk særlig rasjonelt effektive med henblikk på en innføring i *Objektivisme*.

Jeg mener at hva jeg foreslår vil innebære en god faglig filosofisk inndeling, med *epistemologi* som den grunnleggende innføring – Aristoteles' *Første filosofi*. De tre følgende grener *etikk*, *politikk*, og *kunst* må anees, i sin essens, som naturlige konsekvenser, ideologisk prinsipielt bestemt, i teori og praksis, med basis i

menneskets erkjennelsesmessige oppfatning av seg selv i forhold til omverdenen. Aristoteles anså også triaden som praktiske, produktive realiseringer av episteme. «The nemesis of all the champions of *blurred murk* in art, is the science of epistemology»(s.444). Ja, og jeg tror ikke kunst er «a concretization of metaphysics»(s.418), men har spesifikk epistemologisk basis. Noe også kunsthistorien viser.

«Different views of the nature of concepts lead to different views of the nature of cognition»(s.116) Noe den historiske *universaliestriden* klart har dokumentert. «For a volitional, conceptual consciousness, a method of knowing reality is both necessary *and* possible. To define such a method, Ayn Rand holds, is the purpose of epistemology. The method must reflect two factors: the facts of external reality and the nature of man's consciousness [...] The concept of *objectivity* is essential to a rational epistemology.»(s.117) Dette mener jeg bekrefter min oppfatning. Ontologi er nettopp med basis i sin etymologi studiet av *eksistens qua eksistens*, i.e. implisitt i epistemologi. Aristoteles' *Organon* var, mener jeg, den banebrytende originale start. Jeg er klar over at *Skolastikken* anså konseptet ontologi som del av *metafysikk*. «The objective approach to concepts leads to the view that knowledge is the grasp of an object through an active, realitybased process chosen by the subject.»(s.144) Leonard Peikoff er Ayn Rands alment aksepterte epigon. Men hva innebærer egentlig ordene *objektiv* og *objektivitet* som danner basis for Ayn Rands *Objektivisme*? Den fremragende Rand-kjenner Roger E. Bissell har i

sitt essay¹ om trikotomien om det objektive, subjektive, og intrinsikale, presentert sine analyser og definisjoner som ledd i å påvise den store betydning denne trikotomien har for en reell forståelse av Objektivismen. Hans utgangspunkt var at: «There are perceivable gaps in the current understanding and application of the concept *intrinsic – objective – subjective (IOS)* [...] The central purpose of this essay is thus to formulate Rand's IOS with greater clarity.»(Bissell s.54)

Del 1 av Bissell - som dessverre også noen ganger, ganske vilkårlig, benytter ordet *metafysikk* - beskriver hvordan Rand i 1960-årene under filosoferingen over relasjonen vår *bevissthet og eksistens*, byttet ut den velkjente dikotomi *objektivt og subjektivt* med respektive *intrinsikalt og subjektivt*. Rand henviste til de tradisjonelle oppfatninger - eksempelvis at det *gode er*: 1) intrinsikalt, immanent i virkeligheten uavhengig av vår bevissthet, eller; 2) kun i subjektet (i vår bevissthet). I kontrast til disse feilaktige, mente hun, oppfatninger med hensyn til den ontologiske natur av det *gode*, foreslo Rand en tredje løsning, en ny variant *objektivt* – definerende vår bevissthets evaluering av fakta, basert på en rasjonell verdistandard (derav akronymet IOS). Senere erklærte hun også at *konsept* generelt er aspekter av virkeligheten i forhold til menneskets bevissthet. Bissell presiserer at den røde tråd i Rands resonnement med hensyn til det *gode* og *konsept* generelt, ikke er deres *epistemiske*, men *ontologiske* natur, i.e. ikke kognitivt *hvordan*, men

hvor. Rand og Peikoff synes en tid å ha vært uenig med seg selv med hensyn til relasjonen det sansemessige (gjennom persepsjon) og det konseptuelle.

Bissell anvender som metafor *The Golden Gate Bridge*, som forbinder San Francisco og Marin County, og *grosso modo* mener jeg hans presiserende definerings, i Rands og Peikoffs ånd, av *objektivitet* godt kan illustreres ved *brospennet* med dets to brohoder. Mens *objektivitet* er relasjonen mellom brohodene *bevissthet og eksistens*, betegner *objektiv*, ikke relasjonen per se, men de relasjonelle egenskaper ved både *bevissthet* og *eksistens* som resultat av denne relasjon. *Objektivitet* er isolert hverken i *bevissthet* eller i *eksistens*, men er mellom dem og i dem på samme tid. Noe lignende kan man si om brospennet i *The Golden Gate Bridge* som er tilknyttet San Francisco, men også Marin County med den berømte Redwood. Bissell, for å konkludere, er enig med Peikoff og Rand i deres avvisning av subjektivism og intrinsikalisme. Imidlertid presenterer han, mener jeg en overbevisende presiserende definisjon av hva *objektiv* og *objektivitet* innebærer, noe som ikke kom klart frem hos Peikoff og Rand.

Boken inneholder, som allerede antydnet en annen beklagelig ideologisk feilvurdering, også med betydelig negative forvirrende konsekvenser, ved åpenbart å definere *kapitalisme* som antonym til *sosialisme*. I kapittel 11 «Capitalism» er en undertittel formulert «Capitalism as the Only Moral Social System», og som innledning: «Capitalism, in Ayn Rand's definition, is a social

¹ Bissell, Roger E. (2007) « Ontology/Epistemology - Ayn Rand and *The Objective*: A Closer Look at the Intrinsic – Objective – Subjective Trichotomy (IOS)» i *The Journal of Ayn Rand Studies* Vol. 9, Nr. 1.

system based on the recognition of individual rights.»(s.380)

Hva det i realiteten dreier seg om er *liberalisme* – basert på *individualisme* qua teori om den menneskelige natur, med en klar holdning, hva gjelder etiske, politiske og generelt alle aspekter ved sosialt liv. Det dominerende aspekt ved et hvert individ er den selvbevarende *økonomi*. Den fundamentale relasjonsbestemte tekniske kontekst ved *økonomi*, uansett om det gjelder ernæring, muskelbruk, barneoppdragelse eller et harmonisk rettssamfunn, bør være en rasjonell balanse mellom innsats og resultat. *Kapitalisme* er per se, kun et økonomisk system. Valget dreier seg absolutt historisk, reelt om former for *Privatkapitalisme* eller *statskapitalisme*, i.e. variantene individbasert *liberalisme* kontrastert mot kollektivbasert *sosialisme*. Jeg formoder der er to grunner til at Ayn Rand dessverre valgte betegnelsen *kapitalisme*. 1. Hennes liv til hun var 21 i Sovjetunionen – hvor Vestens *kapitalisme* ble fremstilt som den fundamentale kontrast til *friheten/likheten* i hjemlandet. 2. Konseptet *liberalisme* i amerikansk politisk ideologi var ved hennes ankomst til USA allerede i ferd med å fjerne seg fra den klassiske definisjon. Jeg er naturligvis klar over at *kapitalisme* fortsatt benyttes som politisk invektiv i Vesten innen liberalismefiendtlige kretser, men det er av propagandiske grunner, fordi det anses mer effektivt enn å bekjempe frihet.

I hans biografi *AYN RAND*¹ gir den liberale franske filosofen Alain Laurent - som har introdusert henne i Frankrike – omfattende dokumenterende innblikk i Ayn Rands tenkning i tiden 1934-45. Det fremgår klart at Rand eksplisitt valgte *individualisme* som en privilegert norm for sitt intellektuelle engasjement. I brev til Henry Mencken 28.07.34 «Jeg tror at mennesket alltid vil være en individualist, uansett om han vet det eller ikke, og jeg gjør det til min plikt å få ham til å forstå det.» I brev til Jean Wick 24.10.1934 skriver hun: «fremfor alt er jeg individualist.» Krigsrop som *The individualist Manifesto* og *Individualists of the World unite*, synes det meg ikke urimelig å tenke seg, var preget av hennes realitet bare ti år tidligere i Sovjetunionen. Det samme tror jeg kan sies om hva hun skrev til Channing Pollock (oversatt av meg fra fransk): «Vi vil formulere og distribuere en fundamental ideologi - individualisme og kapitalisme.»² For at min artikkel ikke skal bli altfor lang, vil jeg kun kort konkludere at i denne programerklæring burde *kapitalisme* vært byttet ut med *liberalisme* qua politisk ideologi – noe *kapitalisme* ikke er.

¹ Laurent, Alain. (2011) *AYN RAND*¹ ou la passion de l' *égoïsme rationnel*, Société d'édition Les Belles Lettres.

² Sitatene er fra bokens s. 70-1, og oversatt av meg.

Filosofien trenger metafysikk

Av Petter Sandstad

Sven Olav Eid tar opp flere forskjellige emner i hans artikkel *Tanker om metafysikk, objektivitet, og kapitalisme i Objektivismen*. Han angriper metafysikk, som han mener er et pseudo-begrep.¹ En konsekvens som han utleder av dette synet er at Ayn Rands definisjon av kunst som en konkretisering av metafysikk er feil, og at det snarere er en konkretisering av epistemologi. Jeg vil komme tilbake til dette emnet lengre ned i artikkelen.

Et annet emne han tar opp er objektivitet, hvor han trekker frem en artikkel av Ron Bissell². Riktignok mener Bissell at objektivitet både har epistemologiske og metafysiske aspekter, noe Eid ville benekte. Samtidig mener Bissell at Ayn Rand hadde en sanse-data-teori, som den Bertrand Russell i en periode forsvarte, og mest fyldig utarbeidet av G. E. Moore og H. H. Price. Dette er en teori som er blitt grundig motbevist, og en sympatisk lesning av Ayn Rand vil ikke tillegge henne en sanse-data-teori, eller alternativt ville den si at dette var en teori som hun i sine senere

skrifter definitivt avviste til fordel for en type direkte realisme. Ettersom Bissells argument gjennomgående forutsetter en sanse-data-teori, har man *pace* Eid god grunn til å ignorere hans artikkel.

Avslutningsvis argumenterer Eid for at Ayn Rand feilaktig kalte sin politiske ideologi for *kapitalisme*, og for at det korrekte er *liberalisme*. Eller mer presist, at *individbasert* liberalisme er motpolen til kollektivbasert sosialisme. Riktignok påpeker Eid at liberalisme betegner noe ganske annet i USA (i likhet med sosialisme), og at dette, samt bruken av kapitalisme som motpol til sosialisme i Sovjet, forklarer hvorfor Ayn Rand i stedet brukte betegnelsen kapitalisme. La meg kort bemerke at hvilket ord man bruker, forutsatt at man gir en forståelig definisjon av ordet, ikke har noen filosofisk relevans (dog det kan ha relevans for andre fagfelt, e.g. retorikk). Samtidig forstår jeg ikke hvorfor Eid foretrekker liberalisme fremfor individualisme, ettersom hans siste avsnitt, med unntak av konklusjonen, heller skulle antyde at han ville foretrekke individualisme.

I det resterende av artikkelen vil jeg ta for meg Eids oppfatning av metafysikk, i.e. at metafysikk er et pseudo-begrep og derfor ikke en gyldig del av filosofien. Jeg mistenker at dette syn er utbredt blant Objektivister, og at det vil være verdifullt å oppklare misforståelsen.

¹ Han kaller det også et «stolen concept,» med referanse til Ayn Rand, men dette kan han nok ikke mene. Med denne betegnelsen mener Ayn Rand et begrep som forutsetter noe (mer fundamentalt), men hvor brukeren av begrepet benekter denne forutsetningen. E.g. dersom en ekstrem skeptiker, som Sextus Empiricus, sier at man må passe seg for biler når man krysser veien, samtidig som at han benekter (eller avstår fra å bekrefte) eksistensen av både veier og biler. Jeg kan ikke se at noe tilsvarende gjelder for metafysikk.

² Bissell, Roger E. (2007) « Ontology/Epistemology - Ayn Rand and *The Objective: A Closer Look at the Intrinsic – Objective – Subjective Trichotomy (IOS)*» i *The Journal of Ayn Rand Studies* Vol. 9, Nr. 1.

Et utgangspunkt for Eid er Stephen Mumfords bok *Metaphysics – a very short introduction*¹. Her må jeg bemerke at jeg kjenner Mumford godt, og har studert metafysikk under ham. Mumford er blant våre mest fremtredende metafysikere, og tilhører gruppen av ny-aristotelikere som i de siste tiår har vokst til å bli en reell opponent til det regjerende ny-humeanske dogmet. Riktignok har jeg ikke lest den nevnte boken, som er en kort introduksjonsbok på litt over hundre sider ment for nybegynner innen metafysikk. Ut fra innholdsfortegnelsen virker den å ta for seg flere sentrale metafysiske problemstillinger, viz. materielle entiteter (kap. 1, *What is a table?*), matematiske entiteter (kap. 2, *What is a circle?*), mereologi (kap. 3), forandring (kap. 4), virkning og årsak (kap. 5), tid (kap. 6), hva en aktør eller kanskje substans er (kap. 7), mulig kontra nødvendig (kap. 8), om hvorvidt *intet* eksisterer (kap. 9), og et oppsummerende kapittel om metafysikk (kap. 10). Dette er klassiske metafysiske spørsmål, som går tilbake til førsokratikerne, til Platon, og til Aristoteles. Eid skriver at dette er «formodentlig basert på hans epistemologiske tenkning.»(s.3) Mener Eid at Mumfords svar på disse spørsmålene kan utledes fra hans epistemologi? I så fall ville det være interessant å se denne utledningen, ettersom jeg ikke er i stand til å se den. Det er i alle fall klart at dette er metafysiske spørsmål, viz. om hvordan virkeligheten *er*, og ikke epistemologiske, viz. Om hvordan vi erfarer og får kunnskap om virkeligheten. Riktignok er det flere filosofiske

posisjoner som sammenblander de to spørsmål, e.g. britiske empirister særlig Locke og Hume som mener at man ved å besvare hvordan vi får kunnskap om virkeligheten samtidig får svar på hvordan virkeligheten er, eller e.g. idealister som Berkeley og Fichte som mener at vår erfaring er det eneste virkelige. Men en aristoteliker eller Objektivist vil måtte se på dette som to separate spørsmål, og to separate fagfelt.

Videre påstår Eid at Aristoteles ikke hadde noe begrep om metafysikk, og at dette kun var et tillegg av Andronicus uten grunnlag i Aristoteles. Det stemmer at Andronicus (eller en annen peripatetiker) samlet sammen de 14 bøkene under en felles tittel, *Metafysikken*, og at dette vanligvis forklares ved at verket fulgte etter *Fysikken* (at verket kom etter *Fysikken* på listen over Aristoteles samlede verker, ikke at det kronologisk fulgte etter). Derimot, *pace* Eid, har dette navnet godt grunnlag i Aristoteles, ettersom Aristoteles flere steder sier at det på den ene side er de ting som er bedre kjent for oss (særlig de spørsmål fysikken tar for seg), og på den annen side de ting som er bedre kjent i seg selv². Man må derfor begynne med studiet av fysikk, altså ved å lære om naturen, for senere å studere de mer primære (eller første som Eid foretrekker) ting, e.g. om væren qua væren, og dette feltet kommer derfor etter fysikk, derav navnet *Metafysikk*. Og derfor ser jeg heller ikke noe til den påstått tvilsomme etymologien som Eid senere omtaler, og heller ikke at det skulle være noen parallell mellom metafysikk og høyreekstremisme.

¹ Mumford, Stephen. (2012) *Metaphysics – A Very Short Introduction*. Oxford University Press.

² *Stanford Encyclopedia of Philosophy* viser til *APo.* 71b32, *APr.* 68b35-7, *Ph.* 184a16-20, *Metaph.* 1029b3-12, og *Top.* 141b2-142a12.

I forbindelse til dette, er jeg usikker på om Eid er skeptisk til navnet eller fagfeltet metafysikk. Diskusjonen av Aristoteles tyder på at det er navnet, og at de spørsmål som Aristoteles tar for seg i *Metafysikken*, og likeså Mumford i hans bok, er viktige spørsmål innenfor filosofien. Og således at Eid ikke følger det syn som var dominerende i mellom- og etterkrigsperioden, og som kan spores tilbake til de logiske positivister (e.g. Ayer), nemlig at metafysiske argumenter er empirisk uverifiserbart svada og derfor ikke bør utgjøre en del av filosofien. Dette inntrykket forsterkes ved at Eid ser ut til å være positiv til ontologi som er en undergren av metafysikk. Blant annet sier han om metafysikk at «hver gang ordet eller konseptet er nevnt, kan det med fordel erstattes med aktuelle former av *eksistens*, *ontologi*, eller *epistemologi*.»(s.5) Men andre steder virker det som om Eid deler Ayers oppfatning, e.g. at «metafysikk» er «intet studium.»(ibid.) Videre at metafysikk er «skandaløst tom[...] for intellektuell mening»(s.4) Og videre for «å ha provosert og holdt gående meget ørkesløs dårlig tenkning/diskurs gjennom historien, bevisst eller ubevisst neglisjerende den eksistensielle virkelighet.»(ibid.) Jeg håper å ha vist ovenfor at ordet *metafysikk* er uproblematisk, og uansett er det kun et ord.

La meg også prøve å vise at metafysikk er en viktig del av filosofien. Eid siterer Peikoff, som sier at «The objectivist metaphysics is covered in the present chapter on *Reality*.» (OPAR s. 3) Og videre at «Metaphysics, in the objectivist viewpoint, is a highly delimited subject. In essence, it identifies only the fact of existence

[...]»(OPAR s. 37) Ayn Rand interesserte seg ganske enkelt ikke for metafysikk; hun publiserte ytterst lite om det¹, og derfor er Objektivistisk metafysikk svært begrenset. Derimot var Aristoteles ytterst interessert i metafysikk. For å nevne noen viktige metafysiske spørsmål som Ayn Rand ikke diskuterer (i noen særlig detalj): kausalitet, de metafysiske aspekter av universaliala, tid, mereologi, ontologi (både anvendt og teoretisk). Derimot er dette sentrale metafysiske spørsmål for Aristoteles, og de er sentrale i dagens metafysiske diskusjoner. Mener Eid at dette er verdiløse spørsmål som det ikke er verdt å diskutere?

Til slutt en liten bemerkning om estetikk. Eid argumenterer for at kunst handler om hvordan man oppfatter virkeligheten, og ikke om ens syn på hvordan virkeligheten er. Som støtte for dette viser han til kunsthistorien. Estetikk, i motsetning til metafysikk, er ikke mitt felt. Men jeg klarer ikke å se hvordan kunsthistorien kan gi et svar på dette problemet. Men stort sett virker det ikke som at kunst omhandler hvordan man får kunnskap om virkeligheten, men snarere presenterer den en egen virkelighet. Jamfør Aristoteles utsagn i *Poetikken*, om at kunst handler om hvordan virkeligheten bør være, som vel er utgangspunktet for Ayn Rands definisjon.

For å oppsummere: metafysikk er en viktig del av filosofien, med flere viktige problemstillinger, og med basis i filosofiens begynnelse og ikke minst Aristoteles.

¹ Hun diskuterer enkelte metafysiske spørsmål i blant annet tillegget til *IOE*, men dette ble publisert etter hennes død og utgjør ikke en del av hennes offisielle filosofi.

Svar på Petter Sandstads kommentar

Av Sven Olav Eid

Jeg takker Sandstad for hans kommentarartikkel *Filosofien trenger metafysikk*, og samtidig for hans velvillige bistand i redigeringen og presentasjonen av min artikkel.

I mitt svar vil jeg forsøke å utdype og presisere min argumentasjon, prinsipielt hva gjelder *metafysikk* og *kapitalisme*, og forklare noe nærmere hvorfor jeg mener Roger Bissells essay bringer noe positivt nytt relatert til konseptet *Objektivisme*.

Jeg valgte Mumfords bok som innledning på min negasjon av *metafysikk* kun fordi den - ikke minst med sin avsluttende setning – definitivt presenterer et nytt bekreftende eksempel på *min oppfatning* av *metafysikk* som et filosofisk uinteressant pseudo-konsept.

Jeg forsøkte i artikkelen, også med eksempler fra Peikoffs bok å påvise at epistemologi alene betegner den genetisk betingede fundamentale menneskelige kapasitet for å tilegne seg en mest mulig objektiv oppfatning – *facts are facts* - av omverdenen. Denne realitet må derfor også gjelde for Mumford. Hvorfra har han ellers sine oppfatninger? Min mening er at jeg har dekning i Peikoffs bok for at Ayn Rand også egentlig mente at *epistemologi* er metoden for ervervelse av all vår *episteme*, kunnskap om oss selv og omverdenen. (Jfr. min henvisning s. 3 til Peikoffs bok s.117 etc.) Peikoffs helt vilkårlige varianter av pseudo-konseptet *metafysikk* – min

artikkel samme side - mener jeg underbygger min mening.

I den engelske versjon av Wikipedia kan man lese: «Metaphysics attempts to answer two basic questions 1. what is out there? and 2. What is it like?» Men *So what?* Videre finner man *metatheory* og *metalanguage*. Artikkelen siterer som et eksempel fra Stephen Hawking's bok en metateori i hans *A Brief History of Time*. Men en metateori kan i realiteten også kun forstås innenfor *epistemologi*. Hva gjelder *metalanguage* dekker det muligens lingvisten Noam Chomsky's virksomhet, men hans lingvistikk virker like forvirrende som hans politiske filosofi – sogar Einar Førde betegnet ham i sin tid som en *crackpot*. Eksempelvis har *metabolisme* naturligvis en ganske annen realistisk naturvidenskapelig etymologi og betydning.

Et bord er eksempel på et kulturprodukt. En sirkel er i tillegg også et velkjent observerbart naturprodukt. Peikoff illustrerer forskjellen ved å kontrastere en NASA satellitt mot en meteor, og jeg siterer: *Since knowledge is knowledge of reality, every metaphysical principle has epistemological implications.*(s.20) Her mener jeg *ontological* eller *existential principle* ville være mer korrekt.

For meg representerer disse eksempler en generell menneskelig erkjennelse, kunnskap - ikke at dette er *metafysiske spørsmål*. Det er velkjent at Ayn Rand av meget forståelige grunner, i visse henseende,

ikke kunne følge Aristoteles. Men - som det fremgår av min artikkel - mener jeg at *ontologi* qua konsept innenfor epistemologi er en velegnet betegnelse for aksiomatiske realiteter, og genuint representativt for både Aristoteles og Objektivismen. Grekernes tenkning, spesifikke erkjennelse av eget liv og omverden fra 5. århundre gav de betegnelsen *filosofi*. Peikoff innleder sin bok: *Philosophy is not a bauble of the intellect, but a power* [...] Sandstad mener at *Filosofien trenger metafysikk*. Mitt inntrykk er at *universitetsfilosofien* synes å trenge *metafysikk* og eksempelvis Kant og Heidegger - slik *teologien* trenger skapelsesmyten og profetene - men Ayn Rands filosofiske system - *Objektivismen* trenger den ikke.

Jeg er naturligvis – beklager hvis det ikke fremgår klart av min artikkel – absolutt negativ til at ordet *metafysikk* med sin tydelige lingvistiske presentasjon av kronologi relatert til publiseringen, ble transformert til et pseudo-konsept *metafysikk*, og gitt tilleggsdefinisjonen en spesifikk filosofisk og teologisk disiplin. Som det fremgår av min artikkel mener jeg Leonard Peikoffs første kapittel *Reality* med konseptene *Existence*, *Conscience* etc. neppe kunne ha vært skrevet uten erkjennelsene og kunnskapene – gjennom metoden *epistemologi* som fremkommer i de følgende kapitler.

Jeg oppfatter selvfølgelig ikke *ontologi* som en «undergren av metafysikk.» I Wikipedia på norsk – kan man lese: «Ontologi må ikke forveksles med *odontologi*, *ornitologi*, *onkologi* (sic!).» Kort - for meg har ordet, konseptet en forståelig, klar etymologisk opprinnelse, men qua studiemetodikk med sin naturlige begrensning som jeg skrev i artikkelen.

Man kan si at *metafysikk* i hovedsak er en historisk konsekvens av en religiøs doktrinær nolens volens – ubevisst/bevisst feildefinering av den greske preposisjon *meta*. Clara Zetkin karakteriserte sine politiske motstandere nazistenes gateterror virksomhet *Høyreekstremisme*, sannsynligvis meget bevisst ordets propagandaverdi, og historien har gitt henne rett. Begge disse pseudo-konsept har til felles å ha ført til meget negative, anti-intellektuelle historiske aporier og dead ends.

Grunnen til at Ayn Rand ikke interesserte seg for *metafysikk* mener jeg fremkommer ganske klart implisitt i Peikoffs bok.

Nei, jeg mener selvfølgelig ikke at diskusjoner om kausalitet – eller eksempelvis Harrimans oppfatning av *induksjon* i relasjon til Rands teorier for konseptdannelse etc. *ikke er verdt å diskutere*, men jeg aksepterer ikke at dette *er metafysiske spørsmål*.

Med hensyn til *estetikk* - Peikoff skriver om *art* - kunst, og jeg siterte « The nemesis of all the champions of *blurred murk in art*, is the science of epistemology » Av dette utsagn konkluderer jeg også at *quality art* - har sin basis i kunstnerens epistemology. Jeg tror at den forskjellige kunstopfatning og produksjon som eksempelvis Pablo Picasso og Edvard Munck presenterte qua kunstnere, avspeilet deres menneske- og samfunns-forståelse.¹

Jeg anser meg selv absolutt å være en *individualist* - ontologisk, epistemologisk og

¹ Cf. Bissell R. E. (2000) "...to give us Ayn Rand faithfully... : a critical note on the Boeckmann transcript", *The Daily Objectivist* March 28. Jeg mener denne artikkelen støtter min oppfatning. Merk særlig siste setning under *Oral tradition*: « Art is a re-creation of reality according to the artist's values. It is not a creation out of a void, but a *re-creation*, a selective rearrangement of the elements of reality, guided by the artist's view of existence. » Se også tredje avsnitt under *Subliminal seduction*.

aksiologisk. *Individualisme* innebærer en teori om den menneskelige natur som impliserer en spesifikk holdning, adferd etikk - privat og offentlig - relatert til politiske og generelt alle aspekt av sosialt liv. Alle verdier er individsentrert erfart. Individet er et mål i seg selv. Samfunnet har kun sin *raison d'être* qua rasjonelt middel for fremme av individenes interesser. (En anarkist er også en *individualist*, men mangler en rasjonell politisk filosofi.)

Liberalisme representerer qua politisk teori en logisk konsekvens av *individualisme*, en oppfatning med hensyn til organisering av borgernes samliv i et liberalt samfunn. *Liberalisme* er følgelig et genuint antonym til *sosialisme* – som basert på kollektivism, innebærer et sentralregulert samfunn av en ganske annen karakter.

Slik jeg forstår Sandstad er jeg uenig, og mener absolutt at betydningsmessig felles aksepterte, rasjonelt meningsfylte ord og definisjoner er et sine qua non så vel for seriøs generell retorikk som for spesifikk filosofisk diskusjon.

Alternativer til *Kapitalisme* med klar avgrensning til sentralisert planøkonomi ville eksempelvis vært *Free Market Economy* eller også *Free Enterprise System*. Disse to ord, konsept er logiske realiseringer av den ideologiske politiske teori *liberalisme* i dens klassiske definisjon. *Sans liberté*

économique – la liberté est en peril – et inversement (Montesquieu: *De L'Ésprit des Lois*) Trygve J. B. Hoff og Ragnar Frisch hadde i 1940-årene en korrespondanse om nettopp resiprositeten fritt åndsliv fritt næringsliv, som Frisch trakk seg fra da han var klart på defensiven. *Kapitalisme* qua økonomisk system avløste suksessivt forskjellige varianter av selvbergingsøkonomi. Ordet, konseptet er ganske intetsigende – med hensyn til en politisk forvaltningsforms relasjon til sivilsamfunnet - uten prefikset *privat-* (liberalisme basert) eller *stats-* (sentraldirigert sosialisme basert) Ref. Sovietunionen, Hitler-Tyskland og Kina i dag. Norge i likhet med USA operer med en bastard kombinasjon av stats- og privatkapitalisme, og ingen av dem praktiserer *liberalisme* i ordets, konseptets klassiske definisjon.

Ayn Rands to historisk suverene bidrag til en seriøs filosofi - utenfor akademikernes elfenbenstårn - *Epistemologi* og *Etikk* viser – mener jeg - at hun filosofisk befant seg nærmere naturvidenskapene og Darwin enn den offisielle filosofi med sin *metafysikk* og *altruisme*. Hun representerer egentlig en betydelig trusel for den offisielle *filosofien*, noe som langt på vei forklarer hvorfor hun fortsatt ikke bare er *persona non grata*, men *persona incognita* slik Farmands eier og redaktør Trygve J. B. Hoff var ved universitene i Norge etc. inntil for få år siden.

FSOs bibliotek låner ut bøker, filmer, og foredrag

Er du medlem av FSO og ønsker å låne noe fra vårt bibliotek?

FSO har en omfattende samling bøker, filmer, og ikke minst forelesninger innspilt på kassett eller CD. Dette kan bestilles ved å sende en e-post til bibliotek@objektivisme.no

Lånetid er i utgangspunktet 2 måneder, men med mulighet for fornying.

Utleverings- og tilbakeleveringssted er i utgangspunktet biblioteket (Majorstuen, Oslo), men annet sted kan avtales. Det kan også sendes til lånetager per post, men lånetager vil da måtte dekke porto.

En ufullstendig katalog over biblioteket finner du på nettet: www.objektivisme.no/bibliotek.html

Medlemsmøte 14. mai: foredrag ved Tara Smith

Vi har vært så heldige å få i stand et besøk av Tara Smith, som er professor i filosofi ved *University of Texas at Austin*.

Hun har blant annet skrevet bøkene *Moral Rights and Political Freedom* (1997), *Viable Values: A Study of Life as the Root and Reward of Morality* (2000), og, kanskje viktigst, *Ayn Rand's Normative Ethics: The Virtuous Egoist* som ble utgitt av Oxford University Press i 2006.

Hun har også holdt kurs og foredrag på en rekke Objektivist-konferanser i USA.

Temaet for hennes foredrag er **Constitutionalism – The Backbone of Objective Law**. Beskrivelse av foredragets tema følger her på engelsk:

Dr Smith's lecture explores the meaning and value of legal constitutionalism by situating it in the context of other fundamental legal ideals.

What, in essence, is the rule of law? What role does a constitution properly play if a society is to enjoy these?

Dr Smith's answer will elaborate on the core of what a proper constitution is and does. She will also comment on the historical evolution of the idea of constitutions and on the status of that idea today: What are the greatest threats—intellectual as well as more practically political—to proper constitutional governance?

Arrangør er Foreningen for Studium av Objektivismen og Det Liberale Folkepartiet, i samarbeid med The Ayn Rand Institute.

Møtet vil bli avholdt på Industrisalen, i Håndverkeren, Kristian IVs gate, Oslo. Møtet starter klokken 1815, onsdag 14. mai.

Møtet er gratis for medlemmer av FSO; for andre, kr 100,-